

De strafvorderlijke immuniteit van de Koning betwist

van Laanen, F.

Published in:
Nederlands Juristenblad

Publication date:
2001

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
van Laanen, F. (2001). De strafvorderlijke immuniteit van de Koning betwist. *Nederlands Juristenblad*, 76(26), 1202-1205.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

De strafvorderlijke immunititeit van de Koning betwist

De strafvorderlijke immunititeit van de Koning is niet meer van deze tijd. Hij zou als ieder ander door de commune strafrechter moeten worden berecht. Een Koning die moet regeren met het maatschappelijk stigma 'hem pakken ze niet en mij wel', kan de scepter maar beter neerleggen.

Floris van Laanen is student internationaal en Europees recht aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen.

I.

Is strafvorderlijke immunititeit van een staatshoofd nog wel van deze tijd? Dat is een vraag die de laatste jaren met enige regelmaat aan de orde is geweest: Pinochet, Bouterse en Ghadaffi, allen (voormalig) staatshoofden die recentelijk geconfronteerd werden met strafrechtelijke procedures. Deze procedures speelden zich echter af in het buitenland: Spanje verzocht het Verenigd Koninkrijk om uitlevering van Pinochet ter fine van berechting; Bouterse werd in Nederland veroordeeld en zal ook in de toekomst mogelijk in Nederland terecht moeten staan; een mensenrechtenorganisatie probeerde bij de Parijse rechtbank vervolging in te stellen tegen Ghadaffi.

Naar mijn mening speelt de vraag of strafvorderlijke immunititeit van het staatshoofd nog wel van deze tijd is niet alleen wanneer een staat het (voormalig) staatshoofd van een andere staat wenst te berechten. Nu het immunitieitsbeginsel in dat verband aan erosie onderhevig lijkt te zijn, ontkomt men mijns inziens niet aan een kritische beschouwing van het eigen nationale stelsel: is het nog wel aanvaardbaar dat het eigen staatshoofd strafvorderlijke immunititeit geniet? In Nederland is deze vraag lange tijd niet actueel geweest. Op 17 juli 1998 kwam echter te Rome het Statuut van het Internationaal Strafhof¹ tot stand. Artikel 27, lid 2 van het Statuut bepaalt dat 'Immunities (...) which may attach to the official capacity of a person, whether under national or international law, shall not bar the Court from exercising its jurisdiction over such a person'. Bij de parlementaire behandeling van de goedkeuringswet van het Statuut, gaf de regering ruiterslijk toe dat berechting van de Nederlandse Koning door het Hof, ingevolge artikel 27 theoretisch mogelijk zou zijn.²

Hoewel het Statuut dus raakt aan de positie van ons

eigen staatshoofd, bevinden wij ons nog steeds op het gebied van het internationale strafrecht. Berechting van de Koning door een Nederlands gerecht is nog steeds geen onderwerp van discussie. Niet ver bij ons vandaan is dat anders. Op 21 mei jl. zette het Franse parlementslid Arnaud Montebourg de eerste stap in de richting van een strafrechtelijke veroordeling van het Franse staatshoofd, president Chirac.³ Het voorstel van Montebourg, dat door dertig parlementsliden wordt ondersteund, moet leiden tot de berechting van de President door het Hoge Hof van Justitie, voor corruptiepraktijken waarbij hij tijdens zijn burgemeesterschap van Parijs en zijn voorzitterschap van de politieke partij RPR betrokken zou zijn geweest.⁴ Wanneer het aantal sympathiserende parlementariërs stijgt tot achtenvijftig, zal de procedure daadwerkelijk aanvangen en, bij welslagen, hoogstwaarschijnlijk leiden tot afzetting van de President.

De procedure die Montebourg in gang wil zetten, vindt haar grondslag in artikel 68 van de Franse Grondwet, dat bepaalt: 'De President van de Republiek is niet verantwoordelijk voor handelingen die zijn begaan in de uitoefening van zijn functie, behalve ingeval van hoogverraad. Hij kan slechts door beide kamers van het parlement in staat van beschuldiging worden gesteld, die daartoe bij absolute meerderheid van het aantal leden in een openbare stemming een gelijkkluidend besluit nemen; hij wordt berecht door het Hoge Hof van Justitie'. In 1999 gaf de Constitutionele Raad, in het kader van het Statuut van het Internationaal Strafhof, een uitleg aan dit artikel.⁵ Deze uitspraak deed in Frankrijk nogal wat juridisch stof opwaaien. Na dit arrest onderscheidt men in Frankrijk een zevental mogelijke situaties.⁶ Wanneer de strafbare feiten en de vervolging plaatsvinden vóór het begin van de ambtsperiode, wanneer de strafbare feiten hebben plaatsgevonden vóór de ambtsperiode en de vervolging plaatsvindt na de

1. *Trb.* 2000, 120.
2. *Kamerstukken II* 2000/01, 27 484 (R1669), nr 6, 40 en nr 3, 9.
3. *De Volkskrant* 22 mei 2001.
4. Voor een overzicht van de betreffende affaires, zie 'Les Six Dossiers Qui Convergent Vers M. Chirac' in *Le Monde Interactif* (<http://www.lemonde.fr>), 29 maart 2001.
5. De uitspraak staat gepubliceerd op <http://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/1998/98.408.index.htm>.
6. J.-E. Schoettl, 'La Responsabilité Pénale du Chef de l'Etat' (1999) 86 *Revue du Droit Public et de la Science Politique en France et à l'Etranger* p. 1044.

De algemene mening is dat de plicht van de Koning om zich aan de wet te houden, niet kan leiden tot toepassing van het strafrecht.

ambtsperiode of wanneer strafbare feiten die los staan van het ambt, hebben plaatsgevonden tijdens de ambtsperiode en worden berecht na de ambtsperiode, is de commune strafrechter bevoegd van de zaak kennis te nemen. Wanneer de President tijdens zijn ambtsperiode een feit begaat dat als hoogverraad is te kwalificeren, geniet de President geen immunitet en is, zowel tijdens als na de ambtstermijn, het Hoge Hof van Justitie bevoegd van de zaak kennis te nemen. Wat hoogverraad overigens precies is, blijft vreemd genoeg onduidelijk. In de literatuur concludeert men, op basis van de parlementaire geschiedenis en op basis van oude jurisprudentie, dat er sprake moet zijn van het verkeerd uitoefenen van de presidentiële verplichtingen, hetgeen eventueel kan bestaan in het belemmeren van een ongestoord functioneren van de overige staatsinstellingen of in het begaan van ambtsmisdrijven.⁷ Wanneer dit strafbare feit niet is aan te merken als hoogverraad, volgt uit artikel 68 van de Grondwet dat de President strafvorderlijke immunitet geniet. Volgens de Constitutionele Raad is het Hoge Hof van Justitie ook bij uitsluiting bevoegd kennis te nemen van strafbare feiten die de President vóór zijn presidentschap zou hebben begaan, maar waarvoor men hem tijdens zijn ambtsperiode wenst te berechten, alsmede van strafbare feiten die, hoewel zij los staan van het presidentiële ambt, tijdens het presidentschap zijn begaan en waarvoor men hem tijdens het presidentschap wil berechten. Het zijn deze twee laatste gevallen die in Frankrijk tot beroering hebben geleid. Tot die tijd was, zowel volgens de doctrine⁸ als volgens de schaarse jurisprudentie⁹, de heersende leer dat de commune rechter bevoegd is van deze zaken kennis te nemen. Het oordeel van de Constitutionele Raad had tot gevolg dat de ene na de andere onderzoeksrechter zich in de zaak-Chirac onbevoegd verklaarde. Nadat de rechtbank van Créteil door middel van een simpele standaardoproep nog vergeefs een poging heeft gewaagd de President als getuige op te roepen, hetgeen op het Elysée-paleis een ware furie schijnt te hebben ontketend, bevindt men zich nu aan de vooravond van een politiek getinte procedure, die moet leiden tot berechting van president Chirac door het Hoge Hof van Justitie.

In Nederland is een dergelijke procedure, naar huidig recht, ondenkbaar: de Koning geniet, naar men algemeen aanneemt, absolute strafvorderlijke immunitet. Deze vindt haar grondslag in artikel 42, lid 2, eerste deel van de Grondwet, dat bepaalt: 'De Koning is onschendbaar (...)'. Een verre voorloper van deze bepaling is artikel 20 van de Grondwet van het Koninkrijk Holland van 1806, dat stelt dat de persoon van de Koning onschendbaar is. In de Grondwetten

van 1814 en 1815 ontbrak de onschendbaarheidsbepaling: men vond de koninklijke onschendbaarheid destijds zo logisch, dat het overbodig werd geacht haar in de Grondwet vast te leggen.¹⁰ In 1848 kwam de onschendbaarheidsregel terug in het beroemde artikel 53.

Een enkeling heeft wel verdedigd dat het artikel slechts zag op 's Konings politieke handelingen: de Koning is aan niemand verantwoording schuldig voor de manier waarop hij zijn regeringsbevoegdheden uitoefent.¹¹ Als privé-persoon zou de Koning echter niet alleen gebonden zijn aan de wet, maar ook voor de burgerlijke rechter en voor de strafrechter gedaagd kunnen worden, zij het dat het strafrecht praktisch niet op de Koning ten uitvoer zou kunnen worden gelegd. Wanneer de onschendbaarheid van de Koning ook diens strafrechtelijk relevante handelen behelst, zou dit – zo luidde de redenering – noodzakelijkerwijs tot gevolg hebben dat ook de ministeriële verantwoordelijkheid zich uitbreidt tot het strafrecht. Dat werd onwenselijk geacht. Overigens is het juist dat de Koning gebonden is aan de wet, nu de bedoelde immunitet slechts een procedurele kwestie is en hem niet van die plicht ontheft. Gezien de artikelen 4 en 6 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, is het eveneens correct dat een civiele procedure tegen de Koning mogelijk is.

De algemene mening is echter dat de plicht van de Koning om zich aan de wet te houden, niet kan leiden tot toepassing van het strafrecht.¹² Hetzelfde moet dan mijns inziens gelden voor feiten die door middel van het tuchtrecht (bijvoorbeeld het militaire tuchtrecht) of, voor de praktijk belangrijker, het administratieve recht (men denke aan de Wet Mulder) worden afgedaan. Een Officier van Justitie die desalniettemin vervolging instelt tegen de Koning, zal niet-ontvankelijk worden verklaard.¹³ Zoals reeds vermeld, maakt het Statuut van het Internationale Strafhof een inbreuk op deze regeling.¹⁴

2.

Argumenten voor de heersende leer treffen we slechts in oudere literatuur aan. Ten eerste zou de Ko-

7. A. Moreau, 'La Haute Trahison du Président de la République sous la Ve République' (1988) 75 *Revue du Droit Public et de la Science Politique en France et à l'Étranger* p. 1578-1580.
8. Zie bijvoorbeeld, F. Luchaire, 'La Cour Pénale Internationale et la Responsabilité du Chef de l'Etat devant le Conseil Constitutionnel' (1999) 86 *Revue du Droit Public et de la Science Politique en France et à l'Étranger* p. 458-459; M. Troper, 'Comment Décident les Juges Constitutionnels' (1999) 37 *Revue Française de Droit Constitutionnel* p. 325; B. Aubert, 'La Cour Pénale Internationale et la Constitution Française' (in de documenten bij het in mei 2000 te Nijmegen gehouden colloquium 'Les Cours Internationales') p. 132.
9. Tribunal correctionnel de Paris 3 december 1974, *Juris-Classeur Périodique* 1975, 17 969

(Dumont/Giscard d'Estaing c.s).

10. A.A.H. Struycken, 'Het Staatsrecht van het Koninkrijk der Nederlanden - Eerste Deel - Tweede Stuk' (Arnhem: S. Gouda Quint, 1917) 347; H.T. Colenbrander, 'Ontstaan der Grondwet: Bronnenverzameling - Deel 2 - 1815' ('s-Gravenhage: Martinus Nijhoff 1909) p. 111, 117, 141, 143, 147.
11. J.T. Buijs, 'De Grondwet - Toelichting en Kritiek - Eerste Deel' (Arnhem: Gouda Quint 1883) p. 190; T.J. Noyon, 'Het Wetboek van Strafrecht - Verklaard' (Groningen: J.B. Wolters 1896) 47; D. Hazewinkel-Suringa (voortgezet door J. Remmelink), 'Inleiding tot de Studie van het Nederlandse Strafrecht' (Deventer: Gouda Quint bv 1996) p. 580.
12. Zie onder meer C.W. van der Pot en A.M. Donner (bewerkt door L. Prakke, J.L. de Reede en G.J.M. van Wissen), 'Handboek van het Nederlandse Staatsrecht' (Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1995) p. 362-363.

13. Analooq aan de situatie waarin bijvoorbeeld kamerleden verkeren, wanneer zij worden beschermd door artikel 71 van de Grondwet; zie G.J.M. Corstens, 'Niet-Ontvankelijkheid van de Officier van Justitie' in G.J.M. Corstens, N. Keijzer en E.Ph.R. Sutorius, 'Vademecum Strafzaken' (Deventer: Gouda Quint, losbladig) p. [26]-91; I.M. Abels in de 11e aantekening bij de artikelen 348 en 349 in 'Wetboek van Strafvordering' (Deventer: Gouda Quint, losbladig) 16 (met verwijzingen naar de parlementaire geschiedenis).
14. Voor een bespreking van de vraag of het Statuut daardoor in strijd is met de Grondwet, zie C.A.J.M. Kortmann, 'Blijft de Koning Onschendbaar?' (1999) 48 *Ars Aequi*, p. 763. Zie verder *Kamerstukken II* 2000/01, 27 484 (R1669), nr 3, 9; A, 6; en nr 6, p. 39-40.

Aangevoerd wordt dat het onverenigbaar zou zijn met de koninklijke waardigheid om aan een ander staatsorgaan het recht te geven gezag uit te oefenen over de Koning.

genwoordiging, de vereiste meerderheden te vinden zijn.

Ten vierde voert men aan dat het onverenigbaar zou zijn met de koninklijke waardigheid om aan een ander staatsorgaan het recht te geven gezag uit te oefenen over de Koning.²⁰ Ook dit argument heeft een vrij hoog heiligheidsge-

halte, dat in een moderne Westerse samenleving mijns inziens geen opgeld meer kan doen. Bovendien kan men zich afvragen hoe waardig een Koning eigenlijk is, wanneer hij ernstige strafbare feiten begaat.

De juridische pendant van dit argument vindt zijn basis in de machtenscheiding: de rechterlijke macht zou geen gezag mogen uitoefenen over de uitvoerende macht.²¹ Dit argument is in Nederland eenvoudig weerlegbaar: de regering is naar Nederlands staatsrecht de uitvoerende macht.²² De Koning maakt daarvan, ingevolge artikel 42, lid 1 van de Grondwet, weliswaar deel uit, maar moet de ministers naast zich dulden. De ministers genieten overigens, behoudens met betrekking tot hetgeen zij in (een commissie van) de Staten-Generaal naar voren brengen (artikel 71 van de Grondwet), geen strafvorderlijke immuniteit. Zou men hierin al geen aanleiding zien om het argument te verwerpen, dan kan nog worden tegengeworpen dat de Koning wel aan het gezag van de civiele rechter is onderworpen (zo blijkt uitdrukkelijk uit de artikelen 4 en 6 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering). Ten aanzien van de uitvoerende macht – de regering – is het welhaast overbodig te vermelden dat zijn handelen regelmatig onderwerp van rechterlijke beoordeling is.

Een zesde argument luidt dat er voor berechting van de Koning geen forum privilegiatum bestaat en het toch ondenkbaar moet worden geacht dat, waar een dergelijk forum – in de vorm van de Hoge Raad – wel bestaat voor ambtsmisdriven gepleegd door parlementsliden, ministers en staatssecretarissen (artikel 119 van de Grondwet), de Koning zou worden berecht door een normaal gerecht.²³ Dit argument faalt mijns inziens eveneens. Het forum privilegiatum bestaat voor deze personen immers slechts indien zij zich schuldig hebben gemaakt aan een ambtsmisdrif, dat wil zeggen een van de misdrijven uit titel XXVIII van het Wetboek van Strafrecht of 'ingevolge artikel 483 van het Wetboek van Strafvordering' een commuun strafbaar feit dat is begaan onder een van de strafverzwarende omstandigheden van artikel 44 van het Wetboek van Strafrecht.²⁴ De Koning kan zich per definitie niet aan een dergelijk feit schuldig maken, nu hij daarvoor de vereiste kwaliteit mist. In tegenstelling tot de regeling die voor 1848 van kracht was, kan voor andere strafbare feiten tegen parlementsliden, ministers en staatssecretarissen bij de commune strafrechter vervolging worden ingesteld,²⁵ tenzij het gaat om hetgeen zij in (een commissie van) de Staten-Generaal naar voren hebben gebracht (artikel 71 van de Grondwet).

Het laatste, eveneens meer juridisch getinte argument, is dat het recht van gratie onverenigbaar zou zijn met strafrechtelijke vervolging van de Koning.²⁶ Naar mijn mening is daarvan echter geen sprake, nu het recht van gratie tegenwoordig geen persoonlijke bevoegdheid van de Koning is, doch een regeringsbevoegdheid.²⁷

ning geen strafbedreiging nodig hebben om zich aan de wet te houden. Zijn getrouwheid aan de wet zou logisch zijn, besloten liggen in zijn functie en in zijn eed.¹⁵ De heiligheid die men de Vorst hier toerekent, is mijns inziens een in de eenentwintigste eeuw onaanvaardbare schijnheiligheid. De heersende opvatting

in onze hedendaagse samenleving zal toch zijn dat de Koning een normaal menselijk wezen is, dat als ieder ander potentieel strafrechtelijk relevante handelingen verricht. De gebeurtenissen in Nepal, waar een kroonprins onder meer zijn vader vermoordde en aldus zelf 'zij het voor korte tijd' op de troon kwam, en het rapport van een Belgische onderzoekcommissie, waaruit blijkt dat voormalig koning Boudewijn weet had van de voorgenomen aanslag op premier Lumumba van Congo in 1960, zijn hiervan het recente bewijs. Het argument faalt bovendien als men bedenkt dat ook andere personen hoge ambten bekleden en dure eden zweren, zonder dat zij daardoor echter hun strafrechtelijke aansprakelijkheid verliezen. Te denken valt aan ministers, staatssecretarissen, parlementsliden en militairen. Het argument dat de getrouwheid aan de wet besloten ligt in de eed die de Koning na aanvang van zijn ambt zweert, faalt bovendien op grond van het feit dat de eed naar huidig recht niet gezien wordt als een constitutief vereiste voor het uitoefenen van het koningschap.¹⁶

Ten tweede stelt men dat de ministers politiek, dus niet strafrechtelijk, verantwoordelijk zijn om aan eventueel strafrechtelijk relevant handelen door de Koning een einde te maken. Men denkt daarbij aan de procedure van buiten staat verklaring (artikel 35 van de Grondwet).¹⁷ Ook deze redenering verwerp ik, alleen al omdat dergelijke alternatieve wegen ook bestaan bij strafrechtelijk relevant handelen van andere personen, die hun strafrechtelijke aansprakelijkheid echter behouden. Ook hier denk ik aan de minister, die de Staten-Generaal immers door een motie van wantrouwen tot ontslag kunnen dwingen. Bovendien gaat deze redenering niet op voor aflopende delicten, die immers bestaan in een doen of nalaten zonder meer of in het teweegbrengen van een bepaald gevolg.¹⁸ Met andere woorden, er valt dan via de langdurige weg van buiten staat verklaring niets meer te beëindigen. De politieke procedure van buiten staat verklaring mist voorts zowel de doelen als de garanties van het strafrecht en zal bovendien bezwaarlijk toepassing vinden ingeval van lichte strafbare feiten.

Ten derde acht men de immuniteit van de Koning noodzakelijk, omdat bij gebreke van immuniteit zou kunnen blijken dat de Koning een fundamentele functie-eis voor het koningschap, namelijk absoluut respect voor de wet, ontbeert.¹⁹ In zekere zin appelleert dit aan de symboolfunctie van de Koning: een Koning die veroordeeld wordt voor een strafwaardig feit, kan in deze optiek geen goed Koning meer zijn. Enerzijds betwijfel ik dit standpunt waar het gaat om lichte strafwaardige feiten. Een administratiefrechtelijke procedure voor een verkeersovertrading zal mijns inziens slechts weinig Nederlanders tot een dergelijke conclusie brengen. Anderzijds meen ik dat ernstigere strafbare feiten altijd aanleiding kunnen geven tot de meergenoemde buiten staat verklaring, wanneer daarvoor, met name ook in de volksverte-

15. P.J. Oud, 'Het Constitutioneel Recht van het Koninkrijk der Nederlanden - I' (Zwolle: W.E.J. Tjeenk Wilink 1967) p. 232.
16. C.A.J.M. Kortmann, 'Constitutioneel Recht' (Deventer: Kluwer, 1997) p. 130.
17. P.J. Oud, op. cit., p. 226 en 232-233.
18. D. Hazewinkel-Suringa, op. cit., p. 120.
19. P.J. Oud, op. cit., p. 226.
20. A.A.H. Struycken, op. cit., p. 346-347; D. Hazewinkel-Suringa, op. cit., p. 580.
21. 'Communiqué de la Présidence' in *Le Monde Interactif* (<http://www.lemonde.fr>), 28 maart 2001.
22. P.P.T. Bovend'Eert in zijn commentaar op artikel 42 van de Grondwet in C.A.J.M. Kortmann, P.P.T. Bovend'Eert, J.C.E. Ackermans-Wijn, J.W.A. Fleuren en M.N.H. van der Nat, 'Grondwet voor het Koninkrijk der Nederlanden – Tekst en Commentaar' (Deventer: Kluwer 1998), p. 37.
23. R. Macaré, 'Boekbesprekingen – Mr. T.J. Noyon, Het Wetboek van Strafrecht Verklaard. – Deel 1' (1897) 16 *Rechtsgeleerd Magazijn – Tijdschrift voor Binnen- en Buitenlandsche Rechtsstudie* p. 411. Hij merkt schertsenders op dat de Koning toch niet kan worden berecht door het kantongerecht, wanneer hij tegen eenrichtingverkeer inrijdt.
24. P.P.T. Bovend'Eert, 'Kamerlid en ambtsmisdriven' (1991) 66 *NJB*, p. 1666. Op grond van de wetgeschiedenis zou ook de overtreding, strafbaar gesteld in artikel 463 van het Wetboek van Strafrecht onder vallen; *Kamerstukken II* 1979/80, 16 164 (R1147), nr 3, 3.
25. P.J. Oud, op. cit., p. 339.

3.

Kortom, de absolute strafvorderlijke immuniteit van de Koning is het gevolg van een politieke keuze, die tegenwoordig niet meer door steekhoudende argumenten wordt gedragen. Wanneer de Koning zich schuldig maakt aan een strafbaar feit, zal het hem, en met name zijn functie van symbool van nationale eenheid, mijns inziens eerder baten dan schaden om zich te onderwerpen aan de rechtsmacht van de strafrechter. Een Koning die moet regeren met het maatschappelijk stigma 'hem pakken ze niet en mij wel', kan naar mijn mening de scepter maar beter neerleggen. Dat zal weliswaar evenzeer gelden wanneer de Koning wordt schuldig bevonden aan een in de volksmond als ernstig beschouwd strafbaar feit, maar het zal zeker anders zijn bij lichte strafwaardige feiten. Ik stelde reeds dat naar mijn idee slechts weinigen zullen aandringen op het aftreden of buiten staat verklaren van de Koning wanneer hij zich schuldig maakt aan, bijvoorbeeld, een verkeersover-treding en ik voeg daaraan nu dus toe dat het feit dat de Koning in een dergelijk geval naar huidig recht op voorhand vrijuit gaat, zijn populariteit, en daarmee zijn symboolfunctie, geen goed zal doen. In een tijdperk waarin de Koning zijn ivoren toren heeft verlaten en allerlei 'normale' bezigheden heeft, die kunnen leiden tot strafwaardig handelen (men denke bijvoorbeeld aan zijn deelname aan het lucht-, scheepvaart- en wegverkeer en voorts aan de jacht en de omgang met andere burgers in het algemeen) is er aanleiding voor heroverweging van 's Konings on-aantastbare positie. In mijn optiek mogen strafbare feiten niet op voorhand straffeloos blijven, enkel omdat de persoon die het koningschap uitoefent, er-van wordt verdacht.

Als men de immuniteitsregel zou loslaten, is het dan wenselijk om de kennisneming van feiten waarvan de Koning wordt verdacht, op te dragen aan een forum privilegium? Zoals bekend bestaat een dergelijk forum, op grond van artikel 119 van de Grondwet, voor ministers, staatssecretarissen en parlementsleden, die zich schuldig hebben gemaakt aan een ambtsmisdrif. Het valt buiten het bestek van deze bijdrage om in te gaan op de vraag of het bestaan van het forum privilegium in dit verband gewenst is.²⁸ Wel is voor dit artikel relevant wat nu eigenlijk de ratio van een forum privilegium is. Tot 1848 bepaalde de Grondwet dat bepaalde personen – de kring was destijds ruimer dan tegenwoordig – niet alleen voor ambtsmisdrifven terecht stonden voor de Hoge Raad, maar ook voor alle commune delicten die zij gedurende de uitoefening van hun functie begingen. Daaruit werd in de literatuur wel afgeleid dat de ratio van het forum privilegium niet lag in de bijzondere aard van de gepleegde daad, maar in de hoge rang van de personen die zich aan welke wetsovertreding dan ook hadden schuldig gemaakt.²⁹ De zogenaamde Negenmannen stelden in 1844 voor om een bijzonder Hof van Staat in te stellen, dat zou zijn samengesteld uit leden van de Hoge Raad, de Eerste Kamer en de Raad van State en dat van ambtsmisdrifven van de betrokken hoogwaardigheidsbekleders kennis zou nemen.³⁰ Dat plan heeft het echter nooit gehaald. De grondwetgever van 1848 beperkte de rechtspraak van de Hoge Raad in dit verband tot ambtsmisdrifven. In 1983 kwam de vraag of het forum privilegium moest blijven bestaan opnieuw ter tafel. De regering wijdde enige beschouwingen aan de beantwoording van deze vraag en komt tot de conclusie dat als motieven voor het bestaan van het forum privilegium gelden 'de bescherming van politieke ambtsdragers tegen lichtvaardige vervolging en de zekerheid dat er, indien

nodig geoordeeld, ook daadwerkelijk vervolgd wordt, een en ander door de opdracht tot vervolging te leggen in handen van de regering of de Tweede Kamer en door de procureur-generaal bij de Hoge Raad met de vervolging te belasten.'³¹ Mijns inziens blijkt uit het slot van dit citaat al dat de regering eigenlijk geen antwoord heeft gegeven op de vraag: zij verklaart hier slechts de aanwijzing van een bijzondere instantie 'namelijk de Koning of de Tweede Kamer' voor het geven van de aanzet tot vervolging en niet waarom dit nu per se voor de Hoge Raad zou moeten plaatsvinden. Mijn conclusie luidt dat het forum privilegium wel degelijk zijn grondslag vindt in de bijzondere aard van de gepleegde daad.³² Nu de betreffende hoogwaardigheidsbekleders immers, in tegenstelling tot de regeling die voor 1848 gold, voor commune delicten worden berecht door de commune strafrechter, is naar mijn mening de hoge positie van deze personen klaarblijkelijk irrelevant. Dat aannemende gaat het niet aan om voor berechting van de Koning een forum privilegium in te stellen. Hierboven stelde ik immers reeds dat ambtsmisdrifven uit hun aard niet door de Koning kunnen worden gepleegd. Gezien hetgeen ik hierboven vermeldde over de uitspraak van de Franse Constitutionele Raad, die bepaalde dat de berechting van de President van de Republiek tijdens zijn ambtsperiode, voor welk feit dan ook, is opgedragen aan het Hoge Hof van Justitie, moet worden aangenomen dat daar wel de bijzondere positie van de persoon doorslaggevend is geweest. Nu het Hoge Hof van Justitie ook na het aftreden van de President exclusief bevoegd is de ex-president te berechten voor door hem gepleegd hoogverraad, is duidelijk dat in Frankrijk ook de bijzondere aard van het gepleegde feit een rol speelt voor het bestaan van een forum privilegium.

De conclusie is dat de strafvorderlijke immuniteit van de Koning niet meer van deze tijd is. Hij zou als ieder ander door de commune strafrechter moeten kunnen worden berecht. Immers, '[h]oe meer men bij de beoordeling van misdrijven, door hoge staatsambtenaren gepleegd, aan de gewone regelen van strafrecht en strafvordering kan vasthouden, hoe meer waarborgen dat de openbare meening vrede zal hebben met de te wijzen vonnissen'.³³ ■

Wanneer de Koning zich schuldig maakt aan een strafbaar feit, zal het hem, en met name zijn functie van symbool van nationale eenheid, eerder baten dan schaden om zich te onderwerpen aan de rechtsmacht van de strafrechter.

26. T.J. Noyon, 'Het Wetboek van Strafrecht – Verklaard' (Groningen: J.B. Wolters, 1904) 45, en nog steeds in T.J. Noyon, G.E. Lange-meijer en J. Rummelink (voortgezet door A.J.A. van Dorst, J.W. Fokkens en A.J.M. Machielse), 'Het Wetboek van Strafrecht' (Deventer: Gouda Quint, losbladig). Noyon veranderde door dit argument zijn mening ten opzichte van de eerste druk van zijn werk.
27. C.J. Bax in zijn commentaar op artikel 122 van de Grondwet in P.W.C. Akkermans en A.K. Koekoek, 'De Grondwet – Een Artikelsge-wijs Commentaar' (Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1992) p. 1067.
28. Zie daarover Kamerstukken II 16 164 (R1147) en J.T.K. Bos, 'Vervolging en opsporing door de P.-G.' (1976) 51 NJB p. 589-596.
29. J.T. Buijs, 'De Grondwet – Toelichting en Kritiek – 2e deel' (Arnhem: P.Gouda Quint 1884) p. 448.
30. J.T. Buijs, op. cit. noot 29, p. 449.
31. Kamerstukken II 1980/81, 16 164 (R1147), nr 8, 2.
32. Anders: C.J. Bax in zijn commentaar op artikel 119 van de Grondwet in P.W.C. Akkermans en A.K. Koekoek, op. cit., p. 1047.
33. J.T. Buijs, op. cit. noot 30.